ल्युट् । १मधुतुल्यास्वादे त्रैयङ्गवीने गव्यच० । ६त० २शिवस्य दर्शने च ।

छात्रयंसक पु० छात्रो व्यंसकः मयू० परनि० । मन्दशिष्ये

छात्रि स्त्री चु०छद्–क्तिन् । छादने । कर्त्तरि क्तिच् । २छादके अस्य शालाशब्दे परे "छात्रादयः शालायाम्" पा० । आद्युदात्तता । छात्रिशाला "यदापि शालान्त तत्पुरुषे नपुंसकलिङ्गोभवति तदापि "तत्पुरुषे शालायां नपुंसके" पा० इत्येतस्मात् पूर्वविप्रतिषेधेनायमेव स्वरः छात्रिशालम् सि० कौ०

छात्रादि पु० "छात्रादयः शालायाम्" पा० शालान्त तत्पुरुषे आद्युदात्तनिमित्ते शब्दगणे स च गण छात्रि मेलि भाण्डि व्याडि व्याखण्डि व्याटि गोमि" छात्रिशाला छात्रिशालम् ।

छाद न० छादयति चु० छद–अच् । पटले (छात्) चाल । प्रतिख्याते पदार्थे छटाधरः ।

छादन प्र० पु०–छद–ल्यु । १नीवाच्छादनवस्त्रे । भावे ल्युट् । २छादने । "छादनार्थं प्रकीर्णेन कटेन तृणसङ्घातैः" हरिवं० ६६अ० । करणे ल्युट् । ३पत्रे न० राजनि० । "छादने वक्रदारुणि" अमरनिर्देशात् कर्तरि ल्यु । ४छादके त्रि० "फणाभृतां छादनमेकभोकसाम्" माघः ।

छादित त्रि० छद–क्त "वादान्तत्यादिना पक्षे णिजोभावः । आच्छादिते वस्त्रे । [ढक् । तृणे ।

छादिषेय न० छदिषे छिनम् "छदिरुपधिबलेर्ढक्" पा० ।

छाद्मिक त्रि० छद्मना चरति व्यवहरति ठक् । १कापटिके कपटव्यवहारिणि "धर्मध्वजी सदा लुब्धश्छाद्मिको लोकदम्भकः" मनुः ।

छान्दड पु० ऋषिभेदे

छान्दस पु० छन्दोऽधीते वेत्ति वा पक्षे अण् । वेदाध्येतरि १श्रोत्रिय अमर० । छन्दसो व्याख्यानो ग्रन्थः तत्रभवो वा अण् । २वेदव्याख्याने ग्रन्थे २वेदभवे च त्रि० । तस्येदम् अण् । ४वेदसम्बन्धिनि त्रि० स्त्रियां सर्वत्र ङीप् । "छान्दसीभिरुदाराभिः श्रुतिभिः (वर्णैः) ससत्कृतः (वराहः)" हरिवं० २२३अ० । छान्दसः प्रयोगः । ततो मनोज्ञा० भावे युञ् । छान्दसिका छान्दसभावे स्त्री ।

छान्दोग्य न० छन्दोगानां धर्म्मं आम्नायः समूहो वा "चरणेभ्यो धर्म्मयत् पा० छन्दोगौक्थेभ्योञ्" पा० अत्र । छन्दोगानामाम्नायभेदे उपनिषद्भेदे । उपनिषच्छब्दे १६२२पृ० दृश्यम् । तेषां २धर्म्मे ३समूहे च ।

छान्दोमिक त्रि० छन्दोमस्येदम् ठक् । यज्ञभेदसम्बन्धिनि १स्तोत्रे २अहनि च "छान्दोमिकं सूक्तम्" निरु० ७।२१। "अहनी च्छान्दोमिके" २२।६।२२ कात्या० श्रौ०कर्कः

छाया स्त्री छो–ण । १आतपाभावे २प्रतिबिम्बे ३सूर्य्यपत्नी भेदे संज्ञाप्रतिकृतौ ४कान्तौ च अमरः ५पालने ६उत्कोचे ७पङ्क्तौ मेदि० । ८कात्यायन्यां शब्दरत्ना० । ९तमसि हेमच० । तत्र अनातपे "छायामिव साधुगतां निषेव्य" कुमा० । "छायामच्छाम्यच्छति सञ्चिनस्य" माघः "छायेव तस्यालगतिस्तु पश्चात्" नैष० । "स्वं रागादुपरि वितन्वतोत्तरीयम् । कान्तेन प्रतिपदवारितातपायाः । स छत्रादपरविलासिनीसमूहाच्छायासीदधिकतरा तदपरस्याः" माघः ।

"गुहां प्रविष्टौ सुकृतस्य लोके छायातपौ ब्रह्मविदो वदन्ति" श्रुतिः संज्ञाप्रतिकृतिछायाकथा हरिवं० ९अ० । "स वै विवस्वतः पूर्वं आसीद्देवः प्रजापतिः । यमश्च यमुना चैव यमजौ संबभूवतुः । श्यामवर्णं च तद्रूपं संज्ञा दृष्ट्वा विवस्वतः । असहन्ती तु स्वां छायां सवर्णां निर्ममे ततः । मायामयी तु सा संज्ञा तस्याश्छायासमुत्थिता । प्राञ्जलिः प्रणता भूत्वा छाया संज्ञां नरेश्वर ! । उवाच किं मया कार्य्यं कथयस्व शुचिस्मिते ! । स्थिताऽस्मि तव निर्देशे शाधि मां वरवर्णिनि ! । संज्ञोवाच अहं यास्यामि भद्रन्ते स्वमेव भवनं पितुः । त्वयेह भवने मह्यं वस्तव्यं निर्विकारया । इमौ च बालकौ मह्यं कन्या चेयं सुमध्यमा । संभाव्यास्ते न चाख्येयमिदं भगवते क्वचित् । छायोवाच । आ कचग्रहणाद्देवि ! आ शापाच्चैव कर्हिचित् । आख्यास्यामि मतं तुभ्यं गच्छ देवि ! यथासुखम् । वैशम्पायन उवाच । समादिश्य सवर्णान्तु तथेत्युक्त्वा तथा च सा । त्वष्टुः समीपमगमद्व्रीडितेव तपस्विनी । पितुः समीपगा सा तु पित्रा निर्भर्त्सिता तदा । भर्त्तुः समीपं गच्छेति नियुक्ता च पुनः पुनः । अगच्छद्वडवा भूत्वाऽश्वाद्य रूप मनिन्दिता । कुरुनद्योत्तरान् गत्वा तृणान्यथ चचार ह । द्वितीयायान्तु संज्ञायां संज्ञेयमिति चिन्तयन् । आदित्यो जनयामास पुत्रमात्मसमं तदा । पूर्वजस्य मनोस्तात सदृशोऽयमिति प्रभुः । मनुरेवाभवच्चाम्ना सावर्ण इति चोच्यते । द्वितीयोयः सुतस्तस्याः स विज्ञेयः शनैश्चरः । सुतं पार्थिवी तात । स्वस्य पुत्रस्य वै तदा । चकाराभ्यधिकं स्नेहं न तथा पूर्वजेषु वै । मनुस्तस्याश्च